

๓. มัจจุภายในปัญหา ๑๓

พระราชชาติธรรมาภิบาลว่า "พระผู้เป็นเจ้า พระพุทธพจน์นี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าแม่ทรงภาสิตแล้วว่า 'สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้. และพระองค์ตรัสแล้วว่า 'พระอรหันต์ก้าวล่วงภัยทั้งปวงแล้ว' ดังนี้อีก. พระอรหันต์ย่อมสะดุ้งต่ออาชญา และภัยหรือ สัตว์ทั้งหลายในนรกที่เสวยทุกข์อยู่ในนรกมีไฟโพลงแล้ว ร้อนพร้อมแล้ว เมื่อจะเคลื่อนจากนรกใหญ่มีเปลวแห่งไฟโพลงแล้วนั้น ย่อมกลัวแต่มีเหตุด้วยหรือ? ถ้าว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วว่า 'สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้ แม่นั้นก็ผิด. ปัญหาแม่นี้มีเงื่อนไขสอง มาถึงพระผู้เป็นเจ้าแล้ว, ปัญหาที่พระผู้เป็นเจ้าจงขยายออกให้แจ้งชัดเกิด."

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ทรงมุ่งหมายพระอรหันต์ทั้งหลาย ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า 'สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้, พระอรหันต์อันพระผู้มีพระภาคเจ้ายกแล้วในบัดนี้, เหตุแห่งภัยอันพระอรหันต์เลิกถอนพร้อมแล้ว, สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดนั้น เป็นไปกับด้วยกิเลส อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายใด มีปฏิสนธิไปตามซึ่งตน คือ เห็นว่าเป็นตัวเป็นตนมีประมาณยิ่ง อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด พุชชีนและยอมลงแล้วเพราะสุขและทุกข์ทั้งหลาย, พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมุ่งหมายสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ตรัสแล้วว่า 'สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้. คติทั้งปวงอันพระอรหันต์เข้าไปตัดเสียแล้ว, กำเนิดอันพระอรหันต์ย่อยยับเสียแล้วปฏิสนธิอันพระอรหันต์กำจัดเสียแล้ว, กิเลสซึ่งโคจรทั้งหลาย อันพระอรหันต์หักรานเสียแล้ว, อาลัยในภพทั้งหลายทั้งปวง อันพระอรหันต์ถอนขึ้นพร้อมแล้ว, กุศลและอกุศล อันพระอรหันต์กำจัดเสียแล้ว, อวิชชาอันพระอรหันต์กำจัดให้พินาศแล้ว, วิญญาน อันพระอรหันต์กระทำไม่ให้เป็นพืชได้แล้ว, กิเลสทั้งหลายทั้งปวง อันพระอรหันต์เผาเสียแล้ว, โลกธรรมทั้งหลาย อันพระอรหันต์เป็นไปล่วงได้แล้ว, เพราะเหตุนี้ พระอรหันต์ย่อมไม่สะดุ้งแต่ภัยทั้งหลายทั้งปวง."

ขอถวายพระพร ในนครนี้ พิงมีมหาอมตย์ทั้งสี่ของพระมหากษัตริย์ ล้วนเป็นผู้อันพระราชชาติธรรมาภิบาล ได้ยศแล้ว มีความคึกคักในพระมหากษัตริย์ พระองค์ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งมีความเป็นอิสระใหญ่. ลำดับนั้น ครั้นเมื่อราชกิจอันหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชบัญชา ชนทั้งปวงในแว่นแคว้นของพระองค์โดยประมาณเท่าไรว่า "ชนทั้งหลายทั้งปวงเทียว จงกระทำพลีแก่เรา, ท่าน

ทั้งหลายผู้มหายมาตย์สี่จึงยังกินนั้นให้สำเร็จ;" ความสะดุ้งเพราะกลัวแต่พลี จะพึงเกิดขึ้นแก่มหา
อมาตย์ทั้งสี่เหล่านั้นบ้างหรือเป็นไฉน ขอถวายพระพร."

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า."

ถ. "ขอถวายพระพร ความสะดุ้งกลัวแต่พลี ไม่พึงเกิดขึ้นแก่มหาอมาตย์ทั้งสี่เหล่านั้น เพราะ
เหตุอะไร?"

ร. "มหาอมาตย์สี่เหล่านั้น อันพระมหากษัตริย์ทรงตั้งไว้แล้วในตำแหน่งอันสูงสุด, พลีย่อมไม่มี
แก่มหาอมาตย์ทั้งสี่เหล่านั้น."

ถ. "มหาอมาตย์ทั้งสี่เหล่านั้น มีพลีอันก้าวล่วงด้วยประการทั้งปวงแล้ว, พระมหากษัตริย์ทรง
มุ่งหมายชนทั้งหลายอันเศษนอกจากมหาอมาตย์เหล่านั้น ทรงพระราชบัญญัติแล้วว่า 'ชนทั้งหลายทั้ง
ปวงเทียว จงกระทำพลีแก่เรา' ดังนี้ ฉันทไฉน; พระพุทธพจน์นี้อันพระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ทรงมุ่งหมาย
พระอรหันต์ทั้งหลายตรัสแล้ว, พระอรหันต์พระองค์ยกเสียแล้วในวัฏฏะนั้น, เหตุแห่งความ กลัวของพระ
อรหันต์ ท่านเลิกถอนพร้อมแล้ว; สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดนั้นที่ยังมีกิเลส อนึ่ง ฎีกาไปตามตนของสัตว์
ทั้งหลายเหล่าใด มีประมาณยิ่ง คือ หนาหนักในสันดาน อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายเท่าใด พุขขึ้นและยอบลงแล้ว
เพราะสุขและทุกข์ทั้งหลายพระผู้มีพระภาคทรงมุ่งหมายสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ตรัสแล้วว่า 'สัตว์
ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมสะดุ้งต่ออาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้ ฉันทนั้นโดยแท้.
เพราะเหตุนั้น พระอรหันต์ย่อมไม่สะดุ้งแต่ภัยทั้งหลายทั้งปวง ขอถวายพระพร."

ร. "พระผู้เป็นเจ้า คำว่า 'สัพเพ' ทั้งปวงนี้ แสดงสัตว์มีส่วนเหลือหาไม่ได้, คำว่า 'สัพเพ' ทั้งปวงนี้
กล่าวสัตว์ไม่มีส่วนเหลือ, พระผู้เป็นเจ้าจึงกล่าวเหตุยิ่งในข้อนั้นแก่ข้าพเจ้า เพื่อให้คำนั้นมีหลักฐาน"

ถ. "ขอถวายพระพร ในที่นี้ พึงมีเจ้าของบ้านนายบ้านบังคับ บุรุษผู้รับใช้ว่า 'ผู้รับใช้ผู้เจริญ
ท่านจงมา บรรดาชาวบ้านทั้งหลายในบ้าน มีประมาณเท่าใด ท่านจงยังชาวบ้านทั้งหลายทั้งปวง
เหล่านั้นให้ประชุมกันในสำนักของเราโดยเร็ว' ดังนี้; ผู้รับใช้นั้นรับว่า 'ดีละเจ้าข้า' แล้วยืนอยู่ ณ
ท่ามกลางแห่งบ้าน ยังชนทั้งหลายให้ได้ยินเสียงเนื่อง ๆ สามครั้งว่า 'บรรดาชาวบ้านทั้งหลายในบ้านมี
ประมาณเท่าใด ชาวบ้านทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น จงประชุมกันในสำนักของเจ้าบ้านโดยเร็ว ๆ;' ลำดับ
นั้น ลูกบ้านทั้งหลายเหล่านั้น รับประทานตามคำของบุรุษผู้บังคับแล้ว จึงบอกแก่เจ้าของบ้านว่า 'ข้า
แต่เจ้า ลูกบ้านทั้งหลายทั้งปวงประชุมกันแล้ว, กิจที่จำต้องกระทำอันใด ของท่านมีอยู่ ท่านจงกระทำ
กิจนั้น' ดังนี้. เจ้าของบ้านนั้น เมื่อให้พ่อเรือนทั้งหลายให้ประชุมกันบังคับลูกบ้านทั้งหลายทั้งปวง, ส่วน
ลูกบ้านทั้งหลายเหล่านั้น อันเจ้าบ้านบังคับแล้วจะประชุมกันทั้งหมดหาไม่ได้ ประชุมแต่พ่อเรือน
ทั้งหลายพวกเดียว, ส่วนเจ้าของบ้านก็ยอมรับว่า 'ลูกบ้านทั้งหลายของเราเท่านั้นที่เห็นเทียว' คนทั้งหลาย
เหล่าอื่นที่ไม่มาแล้วมากกว่า, สตรีและบุรุษทั้งหลาย ทาสีและทาสทั้งหลาย ลูกจ้างทั้งหลาย กรรมกร

ทั้งหลาย ชาวบ้านทั้งหลาย ชนใช้ทั้งหลาย โคและกระบือทั้งหลาย แพะและแกะทั้งหลายที่เป็นสัตว์ดี
ชนทั้งหลายเหล่าใด ที่ไม่มาแล้ว ชนทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง เจ้าของบ้านมิได้รับแล้ว, เพราะความที่
ลูกบ้านอันเจ้าของบ้านมุ่งหมายพอเรือนทั้งหลายพวกเดียว บังคับแล้วว่า 'ชนทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง
เจ้าของบ้านมิได้รับแล้ว, เพราะความที่ลูกบ้านอันเจ้าของบ้านมุ่งหมายพอเรือนทั้งหลายพวกเดียว
บังคับแล้วว่า 'ชนทั้งหลายทั้งปวงจะประชุมกัน' ดังนี้ ฉันทัด. คำนั้นอันพระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้มุ่งหมาย
พระอรหันต์ทั้งหลายตรัสแล้ว, พระอรหันต์ พระองค์ทรงยกแล้วในวัตถุนั้น, เหตุแห่งความกลัวของพระ
อรหันต์ท่านเลิกถอนแล้ว สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นที่ยังมีกิเลส อนึ่ง ภิภูลิไปตามตนของสัตว์ทั้งหลาย
เหล่าใด มีประมาณยิ่ง อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด พุขินและยอบลงแล้ว เพราะสุขและทุกข์ทั้งหลาย,
พระผู้มีพระภาคทรงมุ่งหมายสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ตรัสแล้วว่า 'สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ย่อมสะดุ้งต่อ
อาชญา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงย่อมกลัวต่อความตาย' ดังนี้ ฉันทัดโดยแท้. เพราะเหตุนี้ พระอรหันต์
ย่อมไม่สะดุ้งแต่ภัยทั้งหลายทั้งปวง.

ขอถวายพระพร คำแสดงสัตว์มีส่วนเหลือ อรรถแสดงสัตว์มีส่วนเหลือก็มี, คำแสดงสัตว์มีส่วน
เหลือ อรรถแสดงสัตว์ไม่มีส่วนเหลือก็มี, คำแสดงสัตว์ไม่มีส่วนเหลือ อรรถแสดงสัตว์มีส่วนเหลือก็มี,
คำแสดงสัตว์ไม่มีส่วนเหลือ อรรถก็แสดงสัตว์ไม่มีส่วนเหลือก็มี: เนื้อความบัณฑิตพึงรับรองด้วยเหตุนี้
ๆ. เนื้อความอันบัณฑิตพึงรับรองโดยเหตุห้าอย่าง คือ โดยอาหัจจบทหนึ่ง โดยรสหนึ่ง โดยอาจริย
วังสดาหนึ่ง โดยอธิบายหนึ่ง โดยการณุตตริยดาหนึ่ง ก็ในเหตุห้าอย่างนี้ สุตกรท่านอธิบายว่า อาหัจจบท
, สุตตานุโลม ท่านอธิบายว่ารส, อาจริยวาท ท่านอธิบายว่า อาจริยวงสะ, อัตตโนมตี ท่านอธิบายว่า
อธิบาย, เหตุถึงพร้อมด้วยเหตุทั้งหลายสี่เหล่านี้ ท่านอธิบายว่า การณุตตริยดา. เนื้อความ บัณฑิตพึง
รับรองโดยเหตุทั้งหลายห้าประการเหล่านี้แล : ปัญหา นี้ จึงเป็นปัญหาอันอาตมภาพวินิจฉัยดีแล้วด้วย
ประการอย่างนี้ ขอถวายพระพร."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ปัญหานี้เป็นปัญหาอันพระผู้เป็นเจ้าวินิจฉัยดีแล้วเกิด, ข้าพเจ้า
รับรองปัญหานี้เป็นอย่างนั้น, พระอรหันต์จึงเป็นผู้อันพระผู้มีพระภาคเจ้ายกแล้วในวัตถุนั้น, สัตว์ทั้งหลาย
เหล่านั้นสะดุ้งเกิด. ก็แต่ว่า สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในนรก เสวยทุกข์เวทนาล้าเผ็ดร้อนอยู่ในนรก มีองค์
อวัยวะใหญ่่น้อยทั้งปวงโพลงซัซวาทแล้ว เป็นผู้ร้องไห้สงสาร คร่ำครวญรำไรบ่นเพื่อด้วยปาก อัน
ทุกข์กล้าเหลือทนครบง่าแล้ว ไม่มีผู้เป็นที่พึ่ง ไม่มีผู้เป็นที่ระลึก เป็นสัตว์หาผู้เป็นที่พึ่งมิได้ อาดูรด้วย
ความโศกไม่น้อย เวียนว่ายอยู่ เป็นสัตว์มีความโศกเป็นที่ถึงในเบื้องหน้าโดยส่วนเดียว, เมื่อจติจากนรก
ใหญ่ มีเสียงใหญ่่นฤนาท ยังภัยน่ากลัวให้เกิด อาดูรด้วยระเบียบแห่งเปลวหอกอย่างเดี่ยวประสานกัน
แล้ว มีเรียวแรงแห่งเปลวแผ่ไปได้เนือง ๆ ตลอดร้อยโยชน์โดยรอบ กระต่าง เป็นที่ยังสัตว์ให้ร้อน จะกลัว
ต่อความตายด้วยหรือเล่า? พระผู้เป็นเจ้าของ."

ก. "ขอถวายพระพร สัตว์เหล่านั้นย่อมกลัวต่อความตาย."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน นรกยังทุกขเวทนาให้เกิดโดยส่วนเดียวไม่ใช่หรือ, สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในนรกเหล่านั้น เสวยแต่ทุกขเวทนาโดยส่วนเดียว เมื่อจะเคลื่อนจากนรกย่อมกลัวต่อความตายเพื่อเหตุอะไรเล่า, ย่อมยินดีในนรกเพื่อเหตุอะไรเล่า พระผู้เป็นเจ้า?"

ก. "ขอถวายพระพร สัตว์ทั้งหลายที่เกิดอยู่ในนรกเหล่านั้น ซึ่งจะยินดีอยู่ในนรกหามิได้, สัตว์ทั้งหลายที่เกิดอยู่ในนรกเหล่านั้น ยอยากจะพ้นจากนรกโดยแท้; ความสะดุ้งเกิดขึ้นแก่สัตว์เกิดในนรกทั้งหลายเหล่านั้น ด้วยอานุภาพใด อานุภาพนี้ เป็นอานุภาพของความตาย ขอถวายพระพร."

ร. "ความสะดุ้งเพราะเหตุเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ที่อยากจะพ้นอันใด ข้าพเจ้าจักไม่เชื่อความเกิดความสะดุ้งนี้; สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นได้สิ่งที่ตนปรารถนาแล้ว ด้วยเหตุที่เป็นที่ตั้งใจ เหตุที่เป็นที่ตั้งนั้น ควรว่าเรจึงพระผู้เป็นเจ้า. ให้ข้าพเจ้าทราบด้วยดีโดยเหตุเกิด พระผู้เป็นเจ้า."

ก. "ขอถวายพระพร เหตุเป็นที่ตั้งนี้ว่า 'ความตาย' ดังนี้แล เป็นเหตุที่ตั้งแห่งความสะดุ้งของสัตว์ทั้งหลาย ที่ยังไม่ได้เห็นอริยสัจจ์, ชนนี้ย่อมสะดุ้งด้วย ย่อมหวาดเสียวด้วย เพราะความตายนี้. ก็บุคคลใดกลัวต่องูเห่า ผู้นั้น เมื่อกลัวต่อความตายจึงกลัวต่องูเห่า, ก็ผู้ใด กลัวต่อช้าง, ราชสีห์ เสือโคร่ง, เสือเหลือง, หมี, เสือดาว, ควาย, วัวลาน, ไฟ, น้ำ, หล็กตอ, หนาม, ละอย่าง ๆ ผู้นั้น เมื่อกลัวต่อความตาย จึงกลัวต่อช้าง, ราชสีห์ เสือโคร่ง, เสือเหลือง หมี, เสือดาว, ควาย, วัวลาน, ไฟ, น้ำ, หล็กตอ, หนาม, ละอย่าง ๆ, ก็ผู้ใด กลัวต่อหอก ผู้นั้น เมื่อกลัวต่อความตาย จึงกลัวต่อหอกนั้น. นั้นเป็นเดชโดยภาวะกับทั้งรสแห่งความตาย, สัตว์ทั้งหลายที่มีกิเลส ย่อมสะดุ้งย่อมกลัวต่อความตาย ด้วยเดชโดยภาวะกับทั้งรสนั้น, บรมบพิตร สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในนรก แม้อยากจะพ้นนรก ย่อมสะดุ้งย่อมกลัวต่อความตาย. ในที่นี้ ถ้ามีหน่อเกิดขึ้นในกายของบุรุษ ๆ นั้นเสวยทุกข์เพราะโรคนั้น ยอยากจะพ้นจากอุปัทวะจึงเรียกหมอทางผ่าตัดมา, หมอทางผ่าตัดนั้นรับแก่บุรุษนั้นแล้ว พึงยังเครื่องมือให้เข้าไปตั้งอยู่เพื่อจะบ่งโรคนั้น คือ พึงกระทำศัสตราให้คม พึงเอาเหล็กนาบสุมในไฟ พึงบดเกลือผสมด้วยหินบด; ความสะดุ้งพึงเกิดแก่บุรุษผู้นั้น ด้วยอันเชือดด้วยคมศัสตราอันคม และนาบด้วยคูชี้เหล็ก และอันยังน้ำเกลือผสมให้เข้าไปบ้างหรือไม่?"

ร. "ความสะดุ้งพึงบังเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้นช้ พระผู้เป็นเจ้า."

ก. "ขอถวายพระพร บรมบพิตร เมื่อบุรุษนั้นกระสับกระส่ายอยู่ แม้ใครจะพ้นจากโรค ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้น เพราะความกลัวต่อเวทนา ด้วยประการดังนี้ ฉนใด, เมื่อสัตว์ทั้งหลายที่เกิดอยู่ในนรก แม้ใครจะพ้นจากนรก ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น เพราะอันกลัวต่อความตาย ฉนนนั้นนึ่งเทียวแล."

อีกอย่างหนึ่ง ในที่นี้ มีบุรุษกระทำความผิดในท่านผู้เป็นอิสระต้องจำด้วยตรวนเครื่องจำ ต้องขังอยู่ในห้อง เป็นผู้ใคร่เพื่อจะพ้นไป, ชนผู้เป็นอิสระนั้นใคร่จะปล่อยบุรุษนั้นนั่น ฟังเรียกบุรุษนั้นมา; เมื่อบุรุษผู้กระทำความผิดในท่านผู้เป็นอิสระนั้นรู้อยู่ว่า 'ตัวมีโทษได้กระทำแล้ว' ความสะดุ้งฟุ้งเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้น เพราะได้เห็นท่านที่เป็นอิสระบ้างหรือไม่?"

จ. "ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้นซี?"

ด. "ขอถวายพระพร บรมบพิตร เมื่อบุรุษผู้มีโทษผิดในท่านผู้เป็นอิสระ ถึงปรารถนาจะพ้นจากเรือนจำ ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้น เพราะกลัวแต่ท่านผู้เป็นอิสระ ด้วยประการนี้ ฉันท, เมื่อสัตว์ทั้งหลายที่เกิดในนรก ถึงอยากจะพ้นจากนรก ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น เพราะกลัวแต่ความตาย ฉันทนั้นโดยแท้."

จ. "พระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าจงกล่าวเหตุที่ยิ่งขึ้นไปแม่อื่นอีก ข้าพเจ้าจะฟังเชื่อด้วยเหตุใดเล่า?"

ด. "ขอถวายพระพร บรมบพิตร ในที่นี้ ฟังมีบุรุษอันอสรพิษมีพิษร้ายกัดแล้ว บุรุษนั้นฟังลุ่มลงเกลือกกลิ้งด้วยพิษวิภรณนั้น, ครั้งนั้น มีบุรุษผู้ใดผู้หนึ่ง ฟังเรียกอสรพิษมีพิษร้ายนั้นมา ด้วยบทแห่งมนต์อันขลัง ให้อสรพิษมีพิษร้ายนั้นดุคพิษคืน เมื่ออสรพิษมีพิษร้ายนั้นเข้าไปใกล้ เหตุความสวัสดิ์ความสะดุ้งฟุ้งเกิดขึ้นแก่บุรุษผู้มีพิษซาบแล้วนั้นบ้างหรือไม่?"

จ. "ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้นซี."

ด. "ขอถวายพระพร เมื่ออสรพิษเห็นปานนั้น เข้าไปใกล้ แม้เพราะเหตุความสวัสดิ์ ความสะดุ้งยังเกิดขึ้นแก่บุรุษนั้น ด้วยประการฉะนี้ ฉันท, ความสะดุ้งย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในนรก แม้ใคร่จะพ้นจากนรกเพราะกลัวแต่ความตาย ฉันทนั้นโดยแท้แล, ความตายเป็นของไม่พึงปรารถนาของสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง. เพราะเหตุนี้สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในนรก ถึงอยากจะพ้นจากนรก ก็ยอมกลัวต่อความตาย."

จ. "ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ข้อวิสัยนาปัญหาของพระผู้เป็นเจ้า สมอย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอมรับรองอย่างนั้น."